PREFACI

Temps de tornar a començar

MARCELA SOARES

Va ser un llarg període de caça oberta contra els cossos «no formatats» en el patró blanc cisheteropatriarcal, que es va afegir a tota mena d'atacs a la ciència i a les institucions democràtiques brasileres, construïdes amb grans dificultats. Els efectes nocius d'aquesta esquerda són profunds i gens fàcils de superar.

La pregunta presentada com a tema del seminari, «Democracia em Colapso?», l'any 2019 representava l'angoixa d'un període en què es va inaugurar el discurs descarat d'apologia de la violència, de rebuig als drets humans i de crida a una proposta negacionista i irracional d'expropiació i destrucció. Una destrucció no tan sols dels drets fonamentals i socials, sinó també de les possibilitats de supervivència dels pobles, dels boscos i dels assentaments primitius. Es donava ales a la fam capitalista, permanent, que situa l'expropiació com a mètode per garantir la plusvàlua de la inversió, amb les millors circumstàncies, a costa de la vida de milers de persones.

La irracionalitat no és ni ha estat una excepció històrica del mal govern passat. S'ha de reconèixer com a part

constitutiva de la racionalitat burgesa, que, per fer viable la seva gènesi i el seu desenvolupament, recorre a actituds contraposades als avenços i coneixements tecnicocientífics que estructuren la modernitat. Sobretot és quan abandona el seu període revolucionari que la reacció burgesa, per mantenir-se i legitimar-se, s'embolcalla en la barreja de «raó miserable» i «destrucció de la raó»,[1] per assegurar la seva dominació, expansió i exaltació del capital, especialment per mitjà de les teories modernes del racisme i del darwinisme social, entre d'altres, que validaven accions passades com la colonització, l'esclavitud i el control dels cossos femenins, igual com actes posteriors, com ara el neocolonialisme, en l'ascensió de la fase imperialista del capitalisme. Una trajectòria sociohistòrica intel·ligible cap a un mode d'organització productiva i reproductiva de la vida social que va instituir, en les seves relacions socials, jerarquies que dominen i situen com a subalterns determinats éssers humans, territoris i països, i que salvaguarden la submissió en nom del desenvolupament i de la civilització.

En aquest llibre, les valuoses contribucions de les intel·lectuals i activistes nord-americanes Angela Davis i Patricia Hill Collins, i de la pensadora italiana Silvia Federici desemboquen, mitjançant perspectives teoricometodològiques, en la mateixa conclusió: com la «lògica colonitzadora» va consolidar que la humanitat la representessin «humans blancs. Humans amb una història d'esclavitud i colonització. Aquesta lògica condueix a una

1 Vegeu Lukács, G. (1955), *Die Zerstörung der Vernunft,* Aufbau-Verlag, Berlín.

jerarquia interna en la categoria d'humans, i és aquesta mateixa forma de colonització que els nord-americans imposen als pobles de les Amèriques».[2]

En la interpretació que ara hi ha una resignificació de les expropiacions fundacionals promogudes per la «colonització, [per l'] esclavitud [i per la] caça de bruixes [que], de diferents maneres, [es reciclen] fins al present, amb guerres mundials i [que], avui, amb un estat permanent d'exposició mundial, es fa de diferents maneres».[3]

Aquest recorregut demostra la fundació essencialment contradictòria de la democràcia burgesa, en la qual la relació entre la llibertat i la igualtat es troba en el pla juridicoformal, mentre que als antípodes hi trobem els graus d'empresonament. L'opressió-explotació capitalista promou la sensació, sobretot per a aquells que es troben a la «base de la piràmide jeràrquica», que la paraula *captiveri* pot haver desaparegut amb el temps, però que això no s'ha esdevingut amb les tecnologies que el mantenen, els seus resultats i la subordinació racial.[4]

Les respostes a la pregunta del seminari que es presenten en aquest llibre –tant per al període històric d'efervescència de la irracionalitat, amb expressions contemporànies nazifeixistes al Brasil i al món, com pel mode mateix de ser burgès– demostren la vitalitat i la indispensabilitat de la unitat en la lluita, fonamentada en la praxi de les persones que es troben a la «base de la piràmide».

2 Vegeu la pàgina 28.

3 Vegeu la pàgina 92.

4 Vegeu la pàgina 63.

Angela Davis, en el seu discurs, dona coherència a la unitat en la diversitat de la lluita de les classes treballadores. Tot i que la ideologia burgesa presenta i defensa la llibertat com a principi, mostra exactament el seu contrari: la seva capacitat civilitzadora sempre ha estat essencialment contradictòria.[5] En la fase contemporània, a causa de la crisi estructural,[6] s'ha exhaurit i expressa de manera violenta les seves relacions socials de dominació, expropiació, opressió, explotació i alienació.

A causa del que vivim al nostre país, que és el tercer en població reclusa mundial, Angela Davis destaca com a realitat nord-americana el sistema penitenciari d'empresonament d'una majoria Negra, que, emparat en la ideologia neoliberal, recicla «la història dels principis de la democràcia dels Estats Units, que portaven a terme el projecte d'estendre drets i llibertats a alguns mentre en negaven a d'altres, especialment a les persones Negres esclavitzades o sotmeses a l'esclavatge».[7]

Podem fer un paral·lelisme amb el que Patricia Hill Collins destaca en referir-se a la violència com

5 Pel que fa a l'anàlisi crítica d'aquesta contradicció, Engels destaca: «En aquest sentit, és simptomàtic del caràcter específicament burgès d'aquests drets humans que la Constitució nord-americana, la primera a reconèixer-los, al mateix temps hagi confirmat l'esclavitud dels Negres vigent a l'Amèrica del Nord: les prerrogatives de classe van ser marginades, i les prerrogatives de raça, santificades» (Engels, F. (2015), *Anti-Dühring*, trad. Nélio Schneider, São Paulo, Boitempo, p. 137).

6 Meszáros, I. (2009), *A crise estruturual do capital*, trad. Marcus Vinicius Mazzari, São Paulo, Boitempo.

7 Vegeu la pàgina 33.

a «dominació i reproducció del captiveri» i a la violència de gènere com a «tecnologia de la dominació», en les circumstàncies dramàtiques de treball degradant combinades amb jornades exhaustives viscudes per les cinquanta-set treballadores domèstiques, predominantment dones Negres, rescatades de l'esclavitud contemporània en el si de la «família tradicional brasilera», entre el 2017 i el 2022.

La reproducció de la vida és essencial per respondre a les necessitats vitals i sociohistòriques establertes de la humanitat. En la particularitat del mode de producció i reproducció de la vida capitalista, ha establert aparents divisions i nombroses contradiccions. Una de les principals conseqüències és amagar la importància del treball reproductiu, sobretot el que en l'àmbit domèstic fan majoritàriament les dones. El nostre recent passat esclavista agreuja les condicions d'aquestes dones, que venen la seva força de treball per sobreviure, la qual cosa garanteix la reproducció social de diverses famílies, que transformen el contracte de treball en una suposada relació d'afecte per furtar els drets i salaris, cosa que fa reviure els temps de l'esclavitud.

Això implica el control sobre els cossos femenins, sobretot sobre els nostres cossos Negres. La negació dels nostres drets reproductius tradueix de manera sistemàtica les polítiques eugenistes, perquè ens extreuen, literalment, sense el nostre consentiment, els úters o el nostre dret a la maternitat, per cuidar els fills de les famílies burgeses –o, fins i tot, per sostreure la vida als nostres fills, com si fossin cossos marcats per morir. És impossible oblidar el cas, durant les polítiques d'aïllament de la pandèmia del

nou coronavirus, de Mirtes, una treballadora domèstica que va sortir a passejar el gos de la seva patrona i va perdre el seu fill Miguel, de cinc anys, que va caure del novè pis de l'edifici residencial de luxe on treballava a Recife, després de deixar-lo sota la vigilància de la seva mestressa.

En aquest mateix període, del 2017 al 2022, al Brasil el nombre de feminicidis va augmentar un 37 %,[8] i les dones Negres representaven un 62 % de les víctimes.[9] Això significa cossos torturats, violats i abandonats. «La raó per la qual molts homes poden matar una dona és perquè senten que no els castigaran».[10]

No podem considerar una coincidència aquest augment, justament després del cop juridicoparlamentari que va apartar la presidenta Dilma Rousseff i el moviment consegüent d'ascensió a la presidència de Jair Bolsonaro. Com podem oblidar la reintroducció de l'Estatut de l'Embrió, amb el discurs rabiosament colonialista de l'exministra de la Dona, Família i Drets Humans, Damares

8 Piccilirillo, D., Silvestre, G. (2023), «Aumento dos feminicídios no Brasil mostra que mulheres ainda não conquistaram o direito à vida», *G1*, (8 març), <https://g1.globo.com/monitor-da-violencia/noticia/2023/03/08/aumento-dos-femini cidios-no-brasil-mostra-que-mulheres-ainda-nao-conquistaram-o-direito-a-vida.ghtml>.

9 *Bom dia, Brasil* (2023), «Mulheres, Negras representam 62% das vítimas de feminicídio no Brasil, aponta Anistia Internacional», *Globo1*, (28 març), <https://g1.globo.com/bom-dia-brasil/noticia/2023/03/28/mulheres-negras-representam-62percent-das-vitimas-de-feminicidio-no-brasil-aponta-anistia-internacional.ghtml>.

10 Vegeu la pàgina 114.

Alves, per institucionalitzar la violència i el domini sobre el destí de la vida de les dones, en què l'òvul fecundat ara té més drets que nosaltres?

Silvia Federici destaca que això no és exclusiu del Brasil: el «ressorgiment de la caça de bruixes» amb «noves» formes d'acumulació capitalista, perquè l'«atac a les terres comunals, el procés d'empobriment, el desplaçament de tota una població, [es connecta] amb la caça de bruixes i […] amb l'extensió arreu del món de moltes sectes protestants que fan servir com a retòrica la idea del dimoni i de la conspiració del dimoni i pecat, etc.».[11]

Exactament en aquest període d'obscurantisme, es va recuperar el Projecte de llei 490/2007, conegut com a Marc Temporal, que és una altra demostració d'aquest procés, orientat a expropiar el dret constitucional dels indígenes treballant amb les possibilitats de demarcar-ne el territori i facilitant la intrusió d'empreses agropecuàries, empreses mineres, mineria il·legal, i carboneres, a més d'accentuar la violència i l'exacerbada desforestació de la regió amazònica.[12] Per no parlar del descrèdit respecte als testimonis de les comunitats indígenes sobre les diverses agressions que han patit, com ara el cas de les dones i adolescents violades i assassinades.[13]

11 Vegeu la pàgina 115.

12 Redação RBA (2022), «Com Bolsonaro, desmatamento da Amazônia Legal é o maior dos últimos 15 anos, revela Imazon», *Rede Brasil Atual*, (17 agost).

13 Fausto, C., Costa, L. (2022), «Estupro e assassinato de indígenas atestam nosso fracasso civilizacional», *UOL, Folha online*, (22 maig).

Dones Negres, indígenes i activistes silenciades per les més diverses banderes, com Marielle Franco, brutalment silenciada i recordada per Angela Davis, i Preta Ferreira, empresonada, mostren el *modus operandi* de les burgesies brasileres. El nostre país és el quart del món que més assassinats d'activistes ambientals comet, i les nostres burgesies, per mitjà de capatassos, pistolers i milicians, volen liquidar qualsevol moviment contrahegemònic.

Nombroses lluitadores i lluitadors han perdut la vida buscant justícia, com l'ecologista Chico Mendes, la missionera catòlica Dorothy Stang, el treballador rural Reginaldo Alves Barros, la sindicalista Maria da Luz Benício de Sousa o el cacic Emyra Wajãpi. Més recentment va passar igual al periodista Dom Phillips i l'indigenista Bruno Pereira, que denunciaven la devastació de la regió amazònica i les seves conseqüències perverses per als pobles indígenes. Tenim polítiques d'eliminació que es transformen al llarg de la història i que volen mantenir les agressions de la societat capitalista, sentides de múltiples maneres en el dia a dia de les classes treballadores i subalternes.

Tot i que aquestes tres dones, activistes i intel·lectuals internacionals, tenen perspectives diferents, han ajudat a fer aflorar el debat al Brasil i al món, la qual cosa ens motiva a recuperar autores «oblidades»,[14] a rescatar la història inexplicada o poc explicada del nostre país, com

14 Al Brasil, per il·lustrar les particularitats de la nostra formació economicosocial i de la trama capitalisme-racisme-patriarcat, rememorem les brasileres Lélia Gonzalez e Heleieth Saffioti.

també els fonaments marxians i les teories invisibilitzades. Amb la seva actuació, contribueixen a elaborar un bastiment fecund, que té per propòsit interpretar ontològicament la vida social capitalista per construir una praxi per alliberar-se'n.

Les tasques són àrdues en les batalles quotidianes i, en aquest temps de reconstrucció, no podem enganyar-nos amb els ideòlegs del capital, que s'apropien de les banderes de les nostres lluites. Les activistes d'aquest llibre afirmen que no en tenim prou amb la representativitat si la majoria continua vivint en captiveri.[15] L'orgull dels avanços individuals de les dones, principalment de les Negres, pot voler dir «una operació més eficient dels sistemes opressius».[16]

Iniciem un nou temps de començaments i de reptes; per això, cal reconstruir les possibilitats d'organitzar-nos i de moure'ns mitjançant una política de l'esperança, perquè sense esperança no hi ha possibilitats de lluita.[17] «La llibertat és, de fet, una lluita constant»,[18] per transformar radicalment aquesta societat destructiva, en les nostres batalles contra el racisme, contra el cisheteropatriarcat i contra els atacs al medi.

15 Vegeu la pàgina 40.

16 Vegeu la pàgina 40.

17 Vegeu la pàgina 67.

18 Vegeu la pàgina 41.